

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ

(ԳԼԽԱԴՐԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Սիմոն ամուսնացյալ Պետրոս եւ Անդրէաս եղբայր նոցա, Յակոբոս Ձեբեդեայ եւ Յովնաննա եղբայր նոցա: (ՄԱՅՅ. Ժ. 2)

Յիսուսի առաքելներու փոքրիկ խումբակին մէջ երկու զոյգ եղբայրներ կային: Անշուշտ դիւրին չէ ըսել թէ երկնային Վարդապետը ինչո՞ւ զլիսաւորաբար Գալիլիոյ ձկնորսներէն կազմեց իր առաքելական խումբը, որոնք պիտի քարոզէին յետոյ իր աւետարանը երկրի չորս ծագերուն, և պիտի ըլլային առաջին հովիւները Եկեղեցւոյ. սակայն խիստ յատկանշական և թելադրիչ է այդ փոքրիկ խումբին մէջ զոյգ մը եղբայրներու ներկայութիւնը: Ինչպէս կ'երևի արեան կապի և եղբայրակցութեան պարագան մասնաւոր կարեւորութեամբ նկատուած է մեր Տիրոջ կողմէն, իր առաքելներու խումբի կազմուածեան պարագային:

Սիմոն և Անդրէաս, Յակոբոս և Յովհաննէս, ասոնք միասին մեծցած էին Գալիլիոյ լճին եզերքը, միասին թեւակոխած մանկութեան և պատանութեան շրջանները, իսկ իրենց երիտասարդութեան միասին աշխատած, իրարու խառնելով իրենց քրտինքն ու վատապը միշտ եղբայրական քաղցր զգացումներու ընդմէջէն:

Եղբայրները ներքին ու քնական կապերով իրարու առնչուած են. որքան ալ կեանքի պատահումներն ու հոգերը զիրենք հեռացնեն, անոնք միշտ բաց դուռներով իրարու կապուած են: Եթէ նոյնիսկ դուռները գոցուին և բանալիները ժանդոտին, սակայն հաղորդակցութեան ճամբաները կը մնան միշտ բաց: Եթէ նոյնիսկ ժամանակուան մը համար անոնք զոյգ մնան, ձայներ կան երկու կողմերէն, իրարու լսելի, այս է եղբայրութեան բարիքն ու առանձնաշնորհումը:

Աշխարհը ծածկուած է եղբայրութեան

ցանցով: Առաջին մարդը որ կեանքին եկաւ՝ փնտռեց և գտաւ իր ընկերը, և այս զգացումը, ընկերային այս բնագոյրը, կեանքի գերագոյնը և առողջ բնագոյններէն մին է, առաջին մէկ օրէն ճառագայթած կեանքի մէջ իր բոլոր ուղղութիւններով: Դրժուար է աշխարհի մէջ գտնել մարդ մը որ առանձինն ըլլալ: Առանձինն անոնք են միայն, որոնք զուրկ են սիրոյ և եղբայրութեան զգացումներէն: Յաւանական ու ճշմարիտ է մեծ քարոզիչին խօսքը, թէ ով որ կը սիրէ, առանձին չէ: Մարդկային պատմութեան մէջ միայն կայէն էր որ առանձինն մնաց, որովհետեւ սպաննեց իր եղբայրը. կեանքի իր ընկերը, սպաննելով այսկերպ եղբայրութիւնը, դաւնելով ընկերութեան օրէնքին դէմ: Եւ Սուրբ Գիրքը շատ գեղեցիկ պատկերացումով մը կ'ըսէ թէ Աստուծոյ աչքը կը հաւածէր զինքը, թէ կայէին խղճմտանքը հայածական աչքի մը վերածուած կը հեռացնէր զինքը մարդկային եղբայրութենէն և ընկերութենէն, որուն դէմ դաւած էր այնքան վատօրէն:

Յետոյ բնութեան հիմնական օրէնքներէն մին է որ անհատները իրարու միանան, կազմելու համար գոյացութիւններ, ոյժեր, և իրենց իրարու հետ ունեցած հաղորդութեամբ և զործակցութեամբ ստեղծեն շարժում և կեանք: Եթէ բնութեան արմատները և ոյժի շարժումները իրարու հետ չգործակցին, բնութեան ոյժն ու կեանքը չի պահուի և չարդիւնաւորուիր: Նոյն է պարագան ընկերային կեանքին մէջ, մարդերը իրարու կը միանան նախ զիրար պաշտպանելու ի խնդիր, յետոյ զիրար ամրողլացնելու համար, և ամենէն կարեւոր փոխադարձաբար ունենալու այն վայելք՝ զոր եղբայր մարդերը կ'ունենան, երբ իրարու հանդիպին և իրարու հետ ըլլան: Չկայ կեանքի մէջ աւելի մեծ հաճոյք մը, մարդկային այս յարաբերութիւնը փոխարինող: Իրականին մէջ մարդերը զիրար կը գտնեն միայն ընկերութեան մէջ, և զիրար կը ճանչնան մարդկային եղբայրութեան զգացումի լոյսին ներքեւ:

Վերացումով պահ մը եթէ կարենայինք մտածել թէ ինչ պիտի ըլլար աշխարհի վիճակը երբ մարդկային իւրաքանչիւր էակ և բնութեան անձնիւր գոյակ առանձինն մնային, առանց իրարու հետ միանալու և

հաղորդակցելու: Կարելի պիտի ըլլա՞ր Աստուծոյ ծրագրին իրագործումը՝ մարդոց մէջ և մարդկութեան նկատմամբ, պիտի ստեղծուէին մարդկային յառաջդիմութեան նամբանքը՝ գոյաւորելու համար նիւթական ու հոգեկան այն կարելիութիւնները, որոնք մենք քաղաքակրթութիւնն անունը կուտանք: Ի վերջոյ ինչպէս ըսուած է, քաղաքակրթութիւնը միասիրութեան և յաւսիրութեան, անհատին ամբողջութեան կ'երթայ, միացման և համագործակցութեան մէջ իրագործելով ինքզինքը և բազմապատկելով իր բարիքները: Հետեաբար, այս ըմբռնումով արեան և բարեկամութեան կապերը մարդերու և ընկերութիւններու միջև, բնական ու սրբազան կապեր են, զոր Նախախնամութիւնը ստեղծած է ու կը ստեղծէ մարդկային միժ ընկերութեան մէջ իր նպատակին համար:

Այս տեսակէտով շատ յատկանշական է մեր Տիրոջ Մարդեղութեան պարգան: Անկեա կը մարդանայ, բաժնելով մարդուն ծնունդն ու ապրումի վիճակները, կ'ապրի ընտանիքին մէջ, մօր մը շունչին ներքե և իրեն Հայրութիւն ու եղբայրութիւն ընողներու խնամքին մէջ: Իր մայրը եղաւ իր առաջին աշակերտը, ու յետոյ ջատագովը իր վարդապետութեան, իր եղբայրագործին ու ազգականները թէն և իր առաքելութեան առաջին օրերուն չհասկցան զինքը և տարօրինակ գտան իր ընթացքը, սակայն յետոյ, մանաւանդ իր անհէն վերջ, անոնք բոլորը քրիստոնէական առաջին հաւմայնքին մաս կազմեցին, ոմանք անոնցմէ ստանձնելով նաև պատասխանատու գերեր: Աւետարանը քարոզուեցաւ նախ իր մտերիմներուն, յետոյ իր ցեղակիցներուն ապա բոլոր ազգերուն: Հոս ինչպէս կը տեսնուի ոչ միայն յարգուած է արեան և եղբայրութեան բնական ու ընկերային հանգամանքները, այլ նաև այդ կապերուն շնորհիւ Քրիստոնէութիւնը գաղթած է ըլլալու միջ մը, հրաշալիով և մարդկային երևակայութեամբ շինուած, և կամ. հոգեւոր Մեղիսեթիսեթիկութիւն մը, որուն ծննդեան և գոյութեան պարագանքները կը մնան անձանոթ, և եղած է իրական կեանք մը՝ աստուածայինով և մարդկայինով ամբողջացած և կատարելագործուած:

Երբ համեմատենք այս տեսակէտով

Քրիստոնէութիւնը միւս կրօններու հետ, դիւրաւ կը յանգինք սոյն հշմարտութիւնը ապացուցող եղբակացութեան: Այս տեսակէտով համեմատական հիմնալի հակադրութիւն մը կը ներկայացնեն Սփինքսը և Ռափայէլի Մատոնան, կրօնական արուեստի այս զոյգ արտայայտութիւնները: Ամայութեան ծոցը, եղբայրական անսպասելի եղբին, և բուրգերու շուքին ներքե կը կենայ ամենի Սփինքսը, գործ՝ անձանոթ ձեռքերու, այնքան խաղաղ և յաւիտենական, որ իր այս առանձնութեան մէջ, գծուար է մտածել թէ անկեա ստեղծագործութիւնը եղած ըլլալ մարդուն: Կարծես բնութեան մէկ մասնիկն է, դուրս մայթքած այսկերպ աւազներու սիրտէն: Մինչդեռ Ռափայէլի Մատոնան, Ս. Կոյսի և Յիսուս Մանուկի արտագրաւ պատկերով, լեցուն է կեանքով և մարդկայնութեամբ: Արեւելքի և Արեւմուտքի երկու կրօններու և արուեստի ներհակ հասկացողութիւններու այս հակադրուած արտայայտութիւնները ուշագրաւ են մին իր ձակառագրապաշտութեամբ և միւսը իր Նախախնամութեամբ: Երկու պատկերներուն մէջ՝ ալ փորձը եղած է միաւորելու մարդկայինը գերագոյն ոյժին հետ, սակայն մէկին մէջ նա միացած է անասնական ամենի ոյժին, մինչ միւսը լեցուն է հոգեկան ու աստուածային բնութեամբ: Մին կը մարմնացնէ ոյժ և իմաստութիւն, միւսը իմաստութիւն և սէր: Եղբայրական հրէշը առանձին է անսպասելի և անգնեղութիւն խորը, երկրից պարտադրելով իր երկրպագուներուն, ինչպէս Ս. Կոյսը իր գրկի պատուածային Մանուկով, մարդկային է գերազանցօրէն՝ և սիրոյ պաշտամունքին կը հրաւիրէ զմեզ: Մին առանձնութիւն և միւսը ընկերայնութիւն խորհրդանշող այս զոյգը արտայայտութիւնները տակաւին մեզի կը ներկայանան արձանի և պատկերի ձևերուն տակ, վասնզի արձանը հեթանոսական է գերազանցօրէն իսկ պատկերը քրիստոնէական:

Կրօն մը որ Բեթղեմէմի պատկերին մէջ կը նստի և Ս. Երրորդութեան յղացքով կը ներկայանայ, գերազանցօրէն մարդկային է և ընկերական և չի հիշնար բնաւ, որքան գոյութիւն ունի մարդկութիւնը և իր ըմբռնումը բարձրագոյնին նկատմամբ: Վարդապետութիւն մը որ նպատակ ունի քան

գելու կեղծը, դասակարգայինը, շինծուն, և կառուցանելու բնականը, եղբայրականը և հետեւաբար ընկերայինը, որպէսզի կարելի ըլլայ որ թագաւորի և մուրացիկի տղան միասին խաղան:

Կրօնը միւս կողմէն առանց եղբայրական և ընկերային զգացումին ատուկ է վերածուելու վերացական, արտառոց եւ վարդապետական ձեւերու, անմարդկային ըլլալու աստիճան, կորսնցնելով իր կատարելութիւնը, իր կենսունակութիւնը, հետեւաբար իր ընկերային աւողջ նկարագիրը: Առանձնացուցէ՛ք կրօնական այս ըզգացումը անհասնելու մէջ, հեռու ընկերային կապերէ, և մենք կ'ուենենանք ճշգնաւորներ, միտաբաններ, գերազանցօրէն անհատական, սակայն ոչ ընկերային: Սէ երբ կրօնը կը դադրի ընկերութեան պատկանելէ՞ք և չի փոխանձուիր ընկերութեան բնական խոցովակներէն, կը կորսնցնէ իր առողջութիւնը և կը դադրի կրօնք ըլլալէ: Յիսուս եկած էր ստեղծելու մարդկային մեծ եղբայրութիւնը և պէտք ունէր բնական եղբայրներու օրինակին, անոնց մանրանկարով կառուցանելու մարդկային եղբայրութեան թագաւորութիւնը:

«Սիրոն անուանեալն Պետրոս և Անդրէաս եղբայր նորա, Յակոբոս Զբեդեայ և Յովհաննէս եղբայր նորա»: Սղբայրներ էին իրարու, բայց եղբայր անգամներ չէին զգար իրենք զիրենք տակաւին մարդկային մեծ եղբայրութեան, այդ էր պատճառը անստարակոյս որ իրենք իրենց մօրը միջոցաւ խնդրանք ներկայացուցին Յիսուսին, փափաք յայտնելով որ իր թագաւորութեանը մէջ առաջին տեղերը տրուին իրենց: Քիչ մը փառասիրական այս խնդրանքը հաճելի չեկաւ Յիսուսի, անոնք գետ չէին գլտեր մարդկային մեծ եղբայրութեան առաքելին մտածումը: յետոյ պիտի հասկնային զայն, երբ իրենց արեան վկայութիւնը բերէին այդ մեծ գաղափարի իրազեղման: Այդ թանկագին բայց գոխած փորձառութիւնը պիտի արժէր իրենց ամբողջ կեանքը:

Ուշ շատ ուշ հասկանալի էր չէր բաւեր միայն որ եղբայրներ ըլլային իրարու, այլ եղբայրներ պէտք է ըլլային բովանդակ մարդերուն՝ աշխարհին տանելու մարդկային եղբայրութեան մեծ աւետարանը: Վասն զի Գրիստոնէութեան սկզբունքն էր ար-

եան եղբայրութենէն երթալ մարդկային համապարփակ մեծ եղբայրութեան:

Յակոբոս Դիլսաղիր առաքելալ առաջին մարտիրոսը հանդիսացաւ առաքելական խումբին, և համաձայն կղեմէս Աղեքսանդրացիի պատմութեան, երբ ուն մահուան կ'առաջնորդուէր, իրեն ընկերացող ոստիկանը հրապուրուած առաքելալ խօսքերէն և անոր անձէն ծորող քաղցրութենէն ու սրբութենէն, ինք ևս քրիստոնեայ դարձաւ և երկուք միասին շրջուեցան զխառտումի մահապատիժին: Յակոբոս առաքելալ իր մահէն քանի մը վայրկեաններ առաջ դարձաւ իր մահը բաժնող նորադարձին, քաղցրօրէն նայեցաւ անոր և ըսաւ, խաղաղութիւն ընդ քեզ եղբայր իմ և ողջագութեց զայն: Իսկ իր կրտսեր եղբայրը Յովհաննէս, եղբայրութեան և սիրոյ աւել տարանիւր եղաւ և իր խօսքով ու կեանքով պատմեց ու պանծացուց մարդկային եղբայրութեան՝ նոր պատգամը, իրենց միջոցաւ և կեանքի գնով աւանդուած մարդկութեան:

Այլեւ միայն եղբայրներ չէին իրարու, այլ եղբայրներ՝ բոլոր մարդերուն, բոլոր քրիստոնէի որոնք կը բաժնէին իրենց ցաղափարն ու սէրը և անոնց՝ որոնք յետոյ պիտի գային միանալու Գրիստոնէական մեծ ընտանիքին և եղբայրութեան: Մէկին գերեզմանը և միւսին սէրը հիմը կը կազմեն նոյնպէս Սրբոց Յակոբեանց Ուխտին և եղբայրութեան, որ դարերով իրենց նուիրուած այս Սրբարանին վրայ գիտցած է կազմակերպել իր Ուխտը և նշեցնել եղբայրութեան մեծ քարոզը բոլոր անոնց՝ որոնք արեան և գաղափարի եղբայրներ եղած են իրարու:

Աղօթենք որ անխախտ միայն միշտ այդ Ուխտը ինքն իր մէջ և մեր բովանդակ ազգին հետ, Ուխտ եղբայրութեան և սիրոյ, իբրեւ աստուածային վեհագոյն աւանդ մը մեր Միաբանական, Գրիստոնէական և ազգային կեանքին, իբրեւ ոյժ և աղբիւր ամենայն բարեաց, Աստուծոյ փառքին և մեր նմաններու օգտին համար:

Ե.